Sisäministeriö
Inrikesministeriet

21.9.2021

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle

Asia: VNS 8/2021 vp Valtioneuvoston puolustusselonteko

Sisäministeriö esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa:

Puolustusselonteon toimintaympäristöosuudessa kuvataan, kuinka Suomen ja Euroopan lähialueiden turvallisuustilanne on epävakaa ja vaikeasti ennakoitava. Sekä sisäisen turvallisuuden uhat että sellaiset kansalliseen turvallisuuteen liittyvät uhat, jotka koskevat sisäministeriön hallinnonalaa, ovat keskeisesti esillä. Toimintaympäristön muuttuessa ja sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden kytkeytyessä toisiinsa, kasvaa myös tarve valtioneuvoston yhteistyölle ja yhteistoiminnalle.

Sisäministeriön kannalta selonteossa erityisen keskeisiä kokonaisuuksia ovat laaja-alaiseen vaikuttamiseen (hybridiuhkiin) varautuminen, siviilivalmius, yhteiskunnan kriisinkestävyyden ja kyberturvallisuuden parantaminen ja tiedustelutoimialan kehittäminen sekä kriisinhallinta.

Hybridiuhkiin varautuminen

Suomeen kohdistuva valtiollinen hybridivaikuttaminen on lisääntynyt ja monimuotoistunut ja sen keinovalikoima on laaja. Puolustusselonteossa tätä uhkakokonaisuutta lähestytään laaja-alaisena vaikuttamisena, joka voi muiden keinojen ohella sisältää sotilaallista painostamista, jopa sotilaallisen voiman käyttöä. Sotilaallisen voimankäytön uhkalla ja siinä tapahtuvilla muutoksilla on vaikutus myös sisäiseen turvallisuuteen. Sotilaallisten uhkien ennakkovaroitusajan lyheneminen edellyttää sisäisen turvallisuuden viranomaisten päätöksentekokykyyn ja valmiuteen vastaavia vaatimuksia kuin sotilaalliselle puolustukselle.

Laaja-alaisen vaikuttamisen torjumisessa keskeistä on poikkihallinnollinen toimintatapa. Vaikuttamiseen tulee varautua johdonmukaisesti ja riskiperusteisesti, laatimalla yhteisiä valmiussuunnitelmia ja parantamalla turvallisuusviranomaisten toimivaltuuksia.

Selonteossa nostetaan esiin, kuinka EU:n turvallisuus- ja puolustuspoliittisen yhteistyön suuntaa ja tavoitteita määritetään parhaillaan strategisen arvioinnin ja ohjauksen prosessilla, niin kutsutulla strategisella kompassilla. Sisäministeriö osallistuu tähän työhön erityisesti hybridiuhkien torjumisen ja kriisinkestävyyden kehittämisen näkökulmista. Aivan viime aikaiset tapahtumat EU:n ulkorajoilla korostavat tarvetta tiivistää edelleen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan sekä oikeus- ja sisäasioiden yhteistyötä ja siviili-sotilasyhteistyötä. On

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

tärkeää, että jatkamme kansallista varautumistyötä hybridiuhkien torjumiseksi sekä tuemme aktiivisesti EU:n yhteisten toimien kehittämistä.

Kriisinkestävyyden parantaminen

Kriisinkestävyyden parantaminen on puolustusselonteossa kytketty osaksi kansallisen puolustuskyvyn ylläpitämistä. Kriisinkestävyyden parantaminen on tärkeä instrumentti nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä, jossa pyritään vahvistamaan toimintakykyä häiriötilanteissa varautumalla monitahoisiin yhteiskunnan toimintakykyyn ja turvallisuuteen vaikuttaviin uhkiin.

Varautuminen, pelastustoimi ja väestönsuojelu on keskeinen osa suomalaisen yhteiskunnan siviilivalmiuden järjestelmää ja tärkeä osa kriisinkestävyyttä. Selonteko tuo selkeästi esille laaja-alaisen vaikuttamisen keinovalikoimassa myös aseellisen vaikuttamisen. Kyky tehokkaaseen pelastustoimintaan ja muihin väestönsuojelutehtäviin valtakunnallisesti, väestön suojaamiseen väestösiirroin ja väestönsuojiin ovat edelleen tärkeitä kehitettäviä suorituskykyjä.

Varautuminen ja valmius vakaviin, laajoihin ja äkillisiin yhteiskunnan häiriöihin vaatii viranomaisilta ja muilta toimijoilta normaalista poikkeavia toimia tai jopa avun pyytämistä muilta mailta. Yhteiskunnan eri sektoreiden ja toimijoiden välisen laaja-alaisen yhteistyön kautta ylläpidetään kriisinsietokykyä sekä vahvistetaan viranomaisten ja koko yhteiskunnan valmiuksia.

Kansallisesti kriittiset järjestelmät ja palvelut eivät enää tänä päivänä rajaudu valtioiden rajojen sisäpuolelle. Keskinäisriippuvuudet sektoreiden välillä, jopa rajojen yli, muodostavat potentiaalisia haavoittuvuuksia, joiden tunnistaminen on sekä Euroopan unionissa että Natossa erityisen kiinnostuksen kohteena. Sisäministeriö on osallistunut tähän työhön aktiivisesti.

Myös sisäisen turvallisuuden selonteossa on kirjaus, jossa todetaan tarve määrittää lähitulevaisuudessa kansallinen kriittinen infrastruktuuri ja selvittää sen suojaamiseen liittyvät lainsäädäntötarpeet. Suomelle on tärkeää lähestyä infrastruktuurisääntelyä yhdenmukaisin menettelyin EU-maiden kanssa, rajaten kuitenkin sen ulkopuolelle kansallisen turvallisuuden ja maanpuolustuksen kannalta keskeiset kokonaisuudet.

Kansallisen kyberturvallisuuden parantaminen

Selonteossa todetaan, että Suomen puolustuksen toimintakyky ja järjestelmät ovat yhä enemmän riippuvaisia digitalisaatiosta, informaatiosta ja avaruuteen sijoitetun

infrastruktuurin hyödyntämisestä. Valtiolliset ja ei-valtiolliset toimijat kehittävät kybersuorituskykyjä, joiden avulla ne voivat häiritä, vahingoittaa tai hyödyntää niin tietojärjestelmien kuin kriittisen infrastruktuurinkin haavoittuvuuksia tavoitteidensa saavuttamiseen. Kyberhyökkäykset ovat lisääntyneet yhteiskunnan eri sektoreilla ja hyökkäyksiä on suunnattu valtion ohella myös kuntatason toimijoita kohtaan. Niin ikään verkkorikollisuus on kasvava uhka, ei vain yrityksille ja yksittäisille kansalaisille, vaan myös valtionhallinnolle ja julkisille palveluille.

Puolustusselonteko nostaa esiin kybersuorituskyvykkyyksien kehittämistarpeen. Kirjaukset kyberuhkien estämisestä ja torjumisesta on laadittu tiiviissä hallinnonalojen yhteistyössä. Selonteko korostaa tiedonvaihdon, toimivaltuuksien ja kansallisten yhteistyörakenteiden kehittämistä viranomaisten välillä.

On tarpeen arvioida viranomaisten toimintaedellytykset kansallisen kyberturvallisuuden varmistamisessa, kyberrikollisuuden torjunnassa, kyberpuolustuksessa sekä nopeasti kehittyvissä yhteiskunnan kyberturvallisuutta uhkaavissa tilanteissa, ottaen huomioon kansallisen ja kansainvälisen uhkaympäristön jatkuva kehittyminen.

Tiedustelutoimialan kehittäminen

Turvallisuusympäristön muutos ennakoimattomampaan suuntaan korostaa tiedustelulla hankitun analysoidun tiedon merkitystä päätöksenteossa. Puolustusselonteko toteaa, että tiedonhankinnan turvaamiseksi tiedustelu- ja valvontajärjestelmää kehitetään ja analyysi- ja tiedonhallintakykyjä vahvistetaan. Sotilastiedustelu toimii yhteistyössä sisäministeriön ohjaaman siviilitiedustelun kanssa valtiollisten uhkien tiedustelussa. Yhteistyötä sekä ohjauksessa että tiedusteluviranomaisten kesken tulee tiivistää entisestään. Tähän liittyen valtioneuvosto antaa eduskunnalle selonteon tiedustelulakeihin liittyen tämän vuoden loppuun mennessä.

Kriisinhallinta

Selonteossa todetaan, että sotilaallisessa kriisinhallinnassa painopiste on siirtynyt pieniin operaatioihin, joissa korostuvat neuvonanto- ja koulutustehtävät. Toimintaympäristöt ovat muuttuneet vaativammiksi, kun valtioiden sisäisissä konflikteissa ja etenkin terrorismin torjunnassa korostuvat selkeiden rajalinjojen puuttuminen, toimijoiden suuri määrä ja monimuotoiset uhkat. Sama kehityskaari on toteutunut myös sisäministeriön toimialaan kuuluvan siviilikriisinhallinnan osalta. Sisäministeriö katsoo, että kriisinhallinta tulee entistä voimakkaammin sitoa osaksi kokonaisvaltaista tukeamme konflikteista kärsiville maille, ja siviili- ja sotilaallisen kriisinhallinnan yhteistyötä pitää edelleen kehittää. Keskeistä on vahvistaa kriisinhallinnan vaikuttavuutta. Tätä varten meidän tulee nyt oppia esimerkiksi

Afganistanin kokemuksista. Sisäasioiden toimijoiden ja YTPP-operaatioiden yhteistyötä tulee kehittää, jotta työmme voi olla tuloksellisempaa ja monialaisempaa. Suomen tulee aktiivisesti vaikuttaa erityisesti EU:n kriisinhallintalinjausten ja -toimien kehittämiseen, jotta osallistumisellemme saadaan paras mahdollinen vaikuttavuus.

Sisäministeriö pitää tärkeänä, että Suomi lisää kriisinhallintaosallistumistaan ja -osaamistaan, kuten selonteossa vahvistetaan. Ulkomailla tehtävä kriisinhallinta on Suomen turvallisuutta vahvistavaa työtä. Osallistumalla kriisinhallintaan kehitetään sekä puolustusvoimien kykyjä että vahvistetaan myös sisäministeriön toimialan viranomaisten kansainvälisiä kontakteja ja osaamista. Kun suomalaiset asiantuntijat neuvovat ja kouluttavat konflikteista kärsivän maan turvallisuusviranomaisia, edistämme vakautta ja samalla estämme helposti globaaleiksi muuttuvien ongelmien, kuten terrorismin ja kansainvälisen rikollisuuden, leviämistä. Samoin vaikutamme myös muuttoliikkeen juurisyihin.